

הַלְכוֹת נְטִילַת יָדַיִם סִימָן קִנְחָ קִנְחָ

בְּאֵר הַגּוֹלָה מַח

ק' תוספתא בברכות
כ"א ובפסחים ו'
ות"א"ש שם ד' רבנן
ז' רמ"ש שו"ת ד'
ת' פ' ד' פ' ד' ח'
דברכות א' פית"י ספ'

(לט) עובר לעשייתו. ונהגו שלא לברך עד אחר נטילה משום (מ) דפ'עמים שאין ידיו נקיות, ומפני כך מברכין עליהם אחר ששפשף ידיו שכבר ידיו נקיות, קדם שניטל עליהם (מא) מים שניים: הנה גם יכול לברך עליהם קדם נגוב, (מב) שגם הנגוב מן המצודה, (מג) ומקרי עובר לעשייתו (נהגות אשירי פ"ק). ואם שכח לברך עד אחר נגוב, (מד) *מברך (יט) אחר כך: יב' ש'ונגבם היטב קדם ש'יבצע, ש'האוכל בלי נגוב ידים *באלו אוכל (מה) להם טמא: יג' ה'מטביל ידיו, וכול לאכל (מו) בלא (ע) נגוב, *והוא הדין לנוטל ידיו בבת אחת ושופך עליהם (כ) רביעית מים בבת אחת, או שנטל ידו אחת ושפך עליה רביעית וכן שפך על חברתה:

קִנְחָ בְּאִיזָה כְּלֵי נוֹטְלִין הַיָּדַיִם, וְכִיצַד יְבוֹאוּ הַמַּיִם לְיָדָיו, וְכו' כ' סְעִיפִים:

א' ח' ח' ק"ו ב' פ' ד'
קפ"א דפסחים י"ב

א' אין נוטלים לידים אלא (א) בכלי. (ב) ויכול הכלים פשרים, (ג) אפלו כלי

בְּאֵר הַיִּטָּב

(יט) אחר"כ. אבל לא אחר ברכת המוציא. רש"ל מ"א, ע"ש, וט"ז כתב דאפלו אחר הנגוב לא יברך, ע"ש, ובחלק"ט ח"א סי' מו נראה דס"ל דאחר ברכת המוציא יכול לברך ענט"י, ע"ש, וצ"ע פשה"וסף ח"ב סי' יח ס"ק לו:

בְּאֵר הַלְכָה

קדם הנטילה, אם ידיו נקיות יכול לברך⁶⁴, וכן כתב בבית"וסף. ולא כדמשמע מלשון הטור דאין לשנות. והפרי"מגדים כתב, דקדם הנטילה יש לומר יהיו עובר דעובר, עין שם. אמנם באור זרוע הביא בשם ספר המקצועות בשם רבנו חננאל וכן בשם רבותיו הגאונים, שפברך ואחר כך נוטל ידיו ואלא שאחר כך הביא שם דעת רבנו תם שפברך רק אחר כך, עין שם, וקדצת ספר המקצועות משמע גם דעת הרמב"ם שכתב דין הסדר, בפרק ח הלכה א: מברך על נטילת ידים ונוטל ידיו, וכן בתלפיה ו שם: מברך על נטילת ידים ונוטל ידיו שניה, ומשמע מקשונה כפשוטה דמברך ואחר כך נוטל ידיו, ועל"פ מסתברא דהדין עם הבית"וסף דאין למחות ביד מי שירצה לברך קדם הנטילה אם יודע שידיו נקיות, ואף שיפיר שיחא המקום נקי שראוי לברך שם: * מברך אחר כך. עין משנה ברוחה מה שכתבנו בשם הפוסקים דאחר ברכת המוציא שוב אין מברך, וכתבו השעם, דעקר הנטילה משום אכילה, וכיון דבקר החתיל לאכל קבר אין שפך ברכת על נטילת ידים ויבשלתן צרוף הגר"ז משמע שדעתו דאפלו לא אכל צדיון. ונראה שאם שכח וברך המוציא קדם הנגוב שייכול לברך גם אחר כך, כיון שלא נגמר הנטילה לגמרי⁶⁵, דהאוכל בלא נגוב באלו אוכל להם טמא, וכן מוכח לקמן בסימן קסז סעיף ז, ואף דשם מירי כששמע ברכת המוציא אחר, הלא קמא לן דשמע פנונה: * באלו אוכל להם טמא. עין משנה ברוחה מה שכתבנו בשם רש"ל. ודע דכפרוש ר"ח בסוטה שם פרש כפשוטו והוא משום טמאה ממש, אבל לא כמו שכתב הבית"וסף דהמים טמאים הם, אלא משום דמכשירן לטמאה, וזה לשונו: שהמים מכשירים האכלים והפרות לטמאה, ואם לא ינגב ידיו פטוב, מצא

מְשֻׁנָּה בְּרוּרָה

מפל מקום לכתחלה טוב יותר שלא יעשה בשביל זה, דהוא על מנה לקבל פנס, אלא (מ) יעשה הכל לכבוד השם: תפברך והשכר ממילא יבוא. ומי שזהיר בזה ואינו מתעשר, הוא מפני שמעשיו מעבבין [אחרונים]: יא' (לט) עובר לעשייתו. קדם וסמוך להעשייה [מרש"י]: (מ) דפ'עמים שאין ידיו נקיות. כגון שציא מביה הכסא (מא) או שנגע במקומות המכסות בגופו, שאינו ראוי לברך קדם שנטל ידיו, ומפני זה נהגו (מב) בכל הנטילות לברך אחר הנטילה: (מא) מים שניים. הבית"וסף הביא זאת בשם רבנו ירמיה שכתב שפן נהגו רבותיו, ובשפבלי"קט הביא בשם רבנו מאיר ז"ל שנהג לברך אחר הנטילה וקדם הנגוב, וכדלקמה, וכן נהגו העולם: (מב) שגם הנגוב וכו'. הוא טעם אחר לאחור הפרכה, דגם אחר הנטילה תשיב עוד עובר לעשייתו, דגמר הנטילה הוא הנגוב⁶⁶, ויבדלקמה בסעיף יב: (מג) ומקרי עובר לעשייתו. ואף בשופך רביעית בבת אחת, דלדעת המחבר אין צריך נגוב כלל בדלקמה, מפל מקום לא פלוג⁶⁷ [מ"א ורש"א]: (מד) מברך אחר כך. והינו (מג) לפי טעם הראשון שכתב המחבר, דלא דמי לשאר ברכות שעל מצוה דהואיל ואדחי אדחי, ברוך מתחלה שוב אינו מברך אחר כך והואיל ואדחי אדחי, דשאני הקא שלא היה ראוי לברך מקדם משום שפ'עמים שאין ידיו נקיות, ולכן אף אם כבר נגב ידיו (מד) ויכול לברך עוד, אבל אם

כבר ברך המוציא, כתבו הפוסקים דשוב אינו מברך על נטילת ידים. והנה הט"ז מחמיר אף לאחור הנגוב ששוב לא יברך⁶⁸, ואף דלמעשה אין לנהג כן⁶⁹, דרבו האחרונים שפוסקים עם הרמ"א, מפל מקום לכתחלה יש לנהג כזה מאד, ועל"פן יש לנהג כזה שנהגין אינה אנשים שאומרים שאר דיקים⁷⁰, וממשיכין הדבר מלומר על נטילת ידים עד לאחור הנגוב, שלא פדין עושין פן: יב' (מה) להם טמא. כתב הבית"וסף, דהינו משום הראשונים ששופך על ידיו טמאים הם, שנטמאו מחמת ידיו, פדלקמן בסימן קסב, ואף דשופך מים שניים לטהר המים, כדאיחא שם, מפל מקום לכתחלה צריך להעביר את הראשונים לגמרי על"י נגוב⁷¹. ורש"ל כתב, דעקר הנגוב הוא משום נקיות, דכש'דיו לחים ממי (הנגוב) [הנטילה] יש בו משום מאוס⁷², וכן מוכח ברש"י סוטה דף ד. דהב' המגן אברהם בשם המשפ"ץ: לא ינגב ידיו בחלוקו, שקשה לשכחה: ועין בפרי"מגדים שמסתפק אם דקא חלוקו או כל בגדיו כמשמע: יג' (מו) בלא נגוב וכו'. פן איחא בת"ספגא, וכתב הבית"וסף דהשעם הוא, משום דבמטביל אין כאן מים טמאים כלל ולכן אין צריך נגוב, ולמד מזה דהוא הדין בשופך רביעית בבת אחת על שתי ידיו או על כל יד ויד בפני עצמו, דקמא לן נמי דהמים טהורים הם [פדלקמן בסימן קסב], אין צריך נגוב, ורש"ל חולק על זה, דסבירא לה דעקר הנגוב שתקנו הוא משום מאוס וכ"ל, ואם פן מה לי רביעית בבת אחת או לא, ורק במטביל אין צריכין נגוב, דטבילת הידים הוא פנין טהרה דאורחא של טבילת הגוף, ושם פנדאי אין צריך נגוב, ולכן גם בטבילת ידים לא קנהו בו נגוב⁷³, וכדבריו כתב גם הפ"ח בסימן קסה וכן הסכימו שאר אחרונים. ואף במטביל דאין צריך נגוב מן הדין, כתב המגן אברהם דמי שדעתו קצה עליו יש בו משום מאוס וצריך נגוב:

א' (א) בכלי. דאסמכיהו רבנן על (א) מי חטאת או על קדוש ידים ונגלים בפקדוש דבצי כלי: (ב) ויכול הכלים פשרים. והינו (ג) בין של עץ או עצם או זכוכית, וכן בליעור שמיחדין לקבל משקה, ויבדלקמן בסעיף ד, עין שם: (ג) אפלו וכו'. והנו, אף דכל אלו

שְׁעַר הַצִּיּוֹן

(מ) אליה רבה מושל"ה: (מא) פרי"מגדים: (מב) כגון לתפלה ותרו"ס פסחים ד' ע"ב: (מג) הגר"א: (מד) מגן אברהם ואל"ה רבה בשם לחס"ממדות והגר"א, וכן פסח התניא ושפבלי"קט בשם רב תניא גאון ריש מתיבמא, דיוכל לברך מנה השעם קדם ברכת המוציא [וכן כתב הגר"ז ונרד"החיים], ודלא פט"ז שפחקה פנה: (ה) והינו קדוש מי חטאת באפר פנה דבציון כלי, דהיה מים חיים אל כלי: (ז) ריש:

הלכות נטילת ידים סימן קנט

(ב) [א] גללים (פריש, כלים צטוויים מרפש בקור ופער) וכלי אבנים (ד) וכלי אדמה. * וצריך (ה) שיהא מחזיק (ו) רביעית. ואם נקב (ז) ככונס (ח) מן משקה, דהינו שאם ישימו אותו על משקים יכנסו בתוכו דרך הנקב, (ח) * והוא גדול מנקב שהמשקים שבתוך הפלי יוצאים בו, אָז (ט) * בטל מתורת פלי ואין נוטלים ממנו לידים, ונאפלו אם הוא מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה: ב' והני מלי שנוטל דרך פיו למעלה, שמה שממנו מן הנקב ולמעלה אינו חשוב ככלי ונקצא שאין המים באים על-ידו מהפלי, (י) אכל

ג חלו ק"ו ד גיה מ"ס ה הרא"ש שם קצין ו הרא"ש שב

באר היטב

(ב) גללים. כלומר אבנים דלענן טמאה לאו כלים הם. כשרים לנט"י. עין יד-אחרון: (ג) משקה. ואם סתמו בטיט אינו מוציל בשום פלי, תפסת מועיל לכלי-חרס ונקא, עין ט"ו שהאר"י, ומ"א ב"ס ו' מתיר בנקב ותסב בו ד"א. הנה טורד טפה אחר טפה, בידוע שפונס משקה, פ"ה, עין יד-אחרון ובהלק"ט ח"ב סימן קנח:

משנה ברורה

אינם חשובים כלי כלל לענין קבלת טמאה אפלו מדברי סופרים, על-פל-פנים כלים הם וקשרים (ג) לענין נטילת ידים: (ד) וכלי אדמה. הינו, (ז) טיט שאין נצרך בכבשן רק בחמה וכדומה, אבל בשוצרף בכבשן, הוא כלי-חרס המזכר בתורה לענין קבלת טמאה: (ח) שיהא מחזיק וכו'. דאי לאו הכי אין שם פלי צליה"ש לענין נטילה. ועין באור הלכה:

- (1) רביעית. היא רביעית הלג, ששעורה ביצה ומחצה(ה);
- (2) ככונס משקה. ואם ניתן לתוכו מים ויוצא טיף אחר טיף, בידוע שהיא פונס משקה [כ"ח וא"ר]: (ה) והוא גדול וכו'. דאם לא הנה רק נקב קטן שהמשקין יוצאין בו אבל לא נכנסין מבחוץ לתוכו, חשיב ככלי שלם (ה) ונוטלין דרך פיו. ואפלו נקב בשולי הפלי, שאין מונקת רביעית תחת הנקב, קטב בבית-יוסף להתייר, דלא בטל מתורת כלי מחמת נקב זה; (ו) ונראה שיש להתמיר בזה, אם לא בשעת הדחק שאין לו פלי אחר: (ט) בטל מתורת כלי. בין אם הכלי הנה מיוחד למשקין או לאלקין, כמו שבארתי בבאור הלכה: ב' (י) אכל אם נוטל וכו'. והשעם, דלמטה מן הנקב חשיב צדין פלי פיון שמחזיק רביעית, דמה שנוטל מן הנקב הוי כמו נוטל מביתא, לקמן בסעף ה. וכל זה הוא דעת השלחן-אר"י שהעתיק לדינא את דברי הטור, (1) אכל הרבה פוסקים חולקין בזה וסבירא להו דבכלי-חרס המיוחד למשקין, אם הנה נקב ככונס משקה, חשיב פלו שבר-פלי ואין נוטלין ממנו כלל אפלו דרך הנקב(ב), ואינו דומה לביתא, דהתם עשוי מחולה לכף(ג), ומכל מקום אם אין לו פלי אחר, יש לסמוך על דעת המחבר להכשיר דרך הנקב [ח"א]. ובכלי-חרס המיוחד לאלקין [דשעורו לענין טמאה כמוציא זיתים], וכן בשאר הכלים דאינם של חרס, דלא נטרו משמא"ן לכלי עלמא על-ידי נקב ככונס משקה(ד), (ט) נראה מסגן-אברהם דלכלי עלמא מטר לטל דרך הנקב. ודע, דלפי המתבאר לקמן בסימן קסב סעף ג' במסקנת (ט) הרבה (1) על-פל-פנים גדול קצת, שקלוח המים יהיה נשפה ממנו פלי הפסק(ה), דאי לאו הכי יהיה אסור לכתחלה משום דהוי כעין נטילה לחצאין. וכל זה במקום הדחק, (יא) אכל לכתחלה בודאי נכון

שערי תשובה

[א] גללים. עבה"ט. ועין בר"י: ספוג מלא מים וקטט הספוג (נטל נדיו ממנו) כהכתי בתשובה שלא צלחה לו נטילה, וכן כתב בספר אדמת-קדש דהספוג אינו פלי סתמון פ"ו דפ"ה ופשוט. ע"ש: [ב] משקה. עבה"ט ועין ב"ד אב"ט. ובר"י קטב שמו"ה בעל חסד לאברהם כתב בשם זכרון-משה דמסמ"ט לטפה לא פכתי אכל מצד השני כתיב כ"ו. וכתב באדמת-קדש: אם סתם בלי-נחשת כבדול וכ"ח במחית מור להכשירו הראשון:

באור הלכה

הלכותיוחית ששקצ"ו להפח וקשר לקבל טמאה ויבדבריו מתוך מה שהקשה. דבין השפח מים שניים הלא אין פאן מים טמאים, ומשמע דלדעתו הוא הדין בשופף רביעית בכתחלה, דמאי שניא, ורק בטובל משום דלא תקנו בו כל דיני נטילה:

* וצריך שיהא מחזיק רביעית. ואם האמר פשיטא, הלא צריך לטל נדיו מרביעית? ויש לומר, כגון דאתו משקלי טהרה שאז אין צריך רביעית, וכדלקמן בסימן קס סעף יג, אפלו הכי צריך שיהא הכלי מחזיק רביעית [פרי"ש, עין שם ע"ד]: * והוא גדול וכו'. עין במשנה ברורה דאם הנה רק כמוציא משקה מטר דרך פיו, הן הוא מסגנת האחרונים, ודלא כנה שקטב בבית-יוסף בשם סמ"ג וסמ"ק, דהם סוכרין דדוקא דרך הנקב מטר. ועל צמר דעתם קשה לי טובא, דנקב קטן כזה דהוא רק כמוציא משקה ואינו הולך אפלו טיף אחר טיף, איך התיירו לכתחלה לטל באפן זה, לפי מה שכתב המגן-אברהם לקמן בסימן קסב סעף ה' ובאליה רבה שם, דהיאכא שאינו שופף הקלוח בכתחלה הוא כעין נטילה לחצאין, ועל-כן אין להתיר בזה אלא דרך פיו דוקא: * בטל מתורת כלי. ודלא דוקא בכלי חרס המיוחד למשקין, דגם לענין טמאה סבירי פשה פוסקים דבטל מטמאתו על-ידי נקב ככונס משקה, דאינו ראוי להשמישו, אלא אפלו בשאר כלים דלכלי עלמא לא נטרו משמא"ן על-ידי נקב זה [משום דחשבוין הן ומצניעין אותן למשמישי אלקין הראויין להן], וכן בכלי-חרס המיוחדים לאלקין, דשעורן לענין טמאה ע"ד שיעקבו נקב כמוציא זית, ומכל מקום לענין נטילה ידים כשלי מתורת כלי מלטל דרך פיה בנקב ככונס משקה; והשעם, דבשעור זה פיון שאינו מחזיק מימיו כלל [דיוצא טיף אחר טיף] לא חשיב פלי לענין זה [דרישה צ"ש], או פיון דעתה משמא"ן פה במים לנטילה, דינין לזה לעולם בשעור כלי-חרס המיוחד למשקה, דלחשמיש מים אינה ראויה, וכמו שכתב במטה-יהודה [כן כתבו התוספות, הובא בבית-יוסף, דאף בכל-שטף הדין הן, ופשוט דהוא הדין בכלי-חרס המיוחד לאלקין], וכן מוכח דעת הר"י ונמו שפכת הט"ז, וכן כתב רש"ל, הובא בט"ז סעף-קצ"ט ו. דבכלם השעור ככונס משקה. ואף דדעת הסמ"ק, הובא בשור, דבכלי המיוחד לזיחיים שעורו כמוציא זית, וכתב בית-יוסף דכן הוא גם כן דעת הרמב"ם, ובבאור הגר"א משמע שהיה מסכים כן להלכה, ופחות מה לא חשיב נקב, מפל מקום ששט שאין להקל בזה יותר מדעת הסמ"ק עצמו, דהינו שלא לטל רק דרך הנקב אם מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה ולא דרך פיו [וכן משמע בבאור הגר"א שלא נקט דעת הסמ"ק רק לענין זה, עין שם]:

אחרונים שם, לא יהיה מטר דרך הנקב לטל רק כשהנקב יהיה הפסק(ה), דאי לאו הכי יהיה אסור לכתחלה משום דהוי כעין נטילה לחצאין. וכל זה במקום הדחק, (יא) אכל לכתחלה בודאי נכון

שער הציון

(ג) וכן לענין קדוש מי טמאה גס"פן כשר בכל אלו טעם זה, פדאיתא בפרה פרק ה משנה ה, עין שם בר"מ השעם: (ד) פרי-מגדים: (ה) בית-יוסף, וכן הסבירו פשה אחרונים: (1) דכמגן-אברהם משמע דהרשב"א סבירא לה כסמ"ג וסמ"ק ורשב"א מהמירין בזה, וגם רבנו-ירחם משמע דסבירא לה בהסמ"ג לגמרי, לכן יש להתמיר בזה, אם לא בשעת הדחק דאז יש לסמוך על משמעות הרא"ש והטור וכפשיטות מימרא דכא דלא זכר רק כונס משקה ונסכרת הסמ"ג והסמ"ק נראה, דאף דרבי לא קאמר רק ככונס משקה, סבירא לה דהינו לפסל הכלי לגמרי אף שנקב למעלה מרביעית והוא שופף דרך הנקב, משום דנקב זה נטהר משמא"ן וקשטתם, אבל אם אין מחזיק רביעית תחת הנקב, מסבירא לי לפסל אפלו אם רק כמוציא משקה, דאינה מונקת מימיו. והנה אף דבסי"א אדם כתב דאף בנקב כמוציא משקה מחזיק רביעית תחתיו יש להתמיר לכתחלה כסמ"ג וסמ"ק שלא לטל דרך פיו, אני סתמתי להקל בהשלתו-צרוף(ב), עין שפ"ק גס"פן בדרו-תחיים והג"ז: (1) סמ"ג וסמ"ק, ולפי מה שכתב במגן-אברהם במסקנתו גם הרמב"ם ורשב"א סבירא להו כן, וכן משמע קצת מהגר"א סעף-קצ"ט ז, ע"ש: (2) ולפלא על הדרך-החיים שכתב להפכו, ואולי ששעמו מפני שהוא נקב קטן מאד וכמעט אי אפשר שיהיה הקלוח כלי הפסק: (3) פרי-מגדים ואלהיה רבה ומחזיקי-השקל. אחר-כך מצאתי בגר-הקטנה דבר-יחי: (1) אכל אינו כמוציא זית, דאז הוי לה שבר-פלי ופסול לגמרי: (יא) סייאדם:

הַלְבוּת נְטִילַת יָדַיִם סִימָן קִנְט

ביאורים ומוספים

סִימָן קִנְט

בְּאִיזָה כְּלֵי נוֹטְלֵין הַיָּדַיִם, וְכִיצַד יִבְאוּ הַמַּיִם לְיָדָיו

[משנ"ב ס"ק ג]

על קל פנים כלים הם וקשרים לענין נטילת ידים.

1) ולענין נטילת ידיים בכוס חד פעמית, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' כג), שכיון שהכוס נעשית כדי להשתמש בה פעם אחת ולזרוקה, פטולה לנטילה, ואין החיסרון מחמת חשיבותה, שהרי כלי אדמה לכרות שאינם חשובים כשרים לנטילה, משום שיש עליהם שם כלי, אלא שכאן אין לה שם כלי כלל, וכעין זה כתב בשו"ת שרגא המאיר (ח"א סי' נה), ובשו"ת מנחת יצחק הוסיף (שם) לענין עשית קידוש, שאם אין לו כוס אחרת, יש לצודד שאם מיוחד אותה לתשמיש קבוע וראויה לכך יכול לקדש עליה [ומסתבר שהוא הדין ליטול בה ידים]. ובשו"ת אור לציון (ח"ב פי"א תשובה ו) כתב, שאין ליטול בכוס חד פעמית אם ברעתו לזרוקה, ובריעבר שאין לו כלי אחר יטול ידיו בלא ברכה, ואין צורך לכוון ידיו במפה, ואם מיוחד את הכלי לשימוש קבוע, דאי שנחשב ככלי ויכול ליטול בו אף בברכה.

מאידך, ממה שכתב בשו"ת אגרות משה (ארו"ח ח"ג סי' לט) שהטעם שאין לקדש בכוס חד פעמית הוא מחמת שלכוס של ברכה וקידוש צריך כוס נאה, משמע שלדעתו יש לה שם כלי וכן ביאר השבות יצחק מוקצה פי"ד אות ה', וממילא אפשר ליטול בה ידיו, וכעין זה כתב הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"ג עמ' ע, במכתב שם), שכיון שכלים אלו נעשו לשם קבלה ולשם כלים, ואין בקבלת המים שלהם שום ריעותא, אין בידינו לפוסלם, והוסיף, שמי"מ בכוסות הנניר צריך לכדוק שלא יהיה בהן נקב, שמצוי הדבר מאד משמטפס מתחתיתן, ולכן אם יש כוסות אחרות מן הראוי שלא להשתמש בכוסות אלו, וכן כתב בשו"ת אז נדברו (ח"ו סי' מח) שאפשר ליטול ידיים בכוס חד פעמית, אך לכתחילה משום הידור מצוה אם יש לו כוס רגילה יטול בה, ובשו"ת ציץ אליעזר (ח"ב סי' כג) כתב שמותר ליטול ידיים בכוסות אלו אף לכתחילה, והביא שבשרת שרגא המאיר (סי' נה) כתב בשם הגאון מפאפא שכתב לו שמותר אף לכתחילה ליטול בהן.

[משנ"ב ס"ק ה]

דאי לאו הכי אין שם כלי ע"י קלי.

2) וכוס העשויה חוליות הנכנסות אחת בשניה, וכשרוצים להשתמש בכוס מוציאים את החוליות ונעשה בית קיבול, ובגמר השימוש חוזרים ומכניסים את החוליות, דעת הגר"שז איערבך (ברכות שמים סי' ב סי"ה) שכשרה לנטילה, ובלבד שכשהכוס פתוחה החוליות מהודקות היטב אחת לחברתה ולא יזכו ממנה המים.

[משנ"ב ס"ק ו]

היא רביעית הלג, ששעורה ביצה ומחצה.

3) ושיעור הרביעית במידת זמנינו, לחז"א 150 סמ"ק (שיעורין של תורה עמ' טה), ולגר"ח נאה 86.4 סמ"ק (קונטרס השיעורים עמ' ט), ובביה"ל לקמן (סי' רעא סי"ג ד"ה של רביעית) כתב לענין מחלוקת הפוסקים האם הביצים בזמנינו נתקטנו מכפי שהיו בזמן חז"ל, שבשל חז"ה יש להחמיר, ובדרבנן יש להקל, וכעין זה כתב במשנ"ב לקמן (סי' תפ"ו ס"ק א), לענין מחלוקת הפוסקים אם שיעור כזית הוא חצי ביצה או שליש ביצה.

ואף שלענין דבר הטעון ברכה, כתב (שם) שלכתחילה אל יכניס עצמו לספק ברכה ויברך רק על חצי ביצה, ואם כן לכאורה היה ראוי לכתחילה לקחח לנטילה כלי בשיעור הגדול מחמת הברכה, אכן ראה מה שהבאנו (שם) בשם שו"ת שבט הלוי שדברי המשנ"ב להחמיר מחמת הברכה, אמורים רק ביחס למחלוקת האם שיעור

כזית הוא חצי או שליש ביצה, אך לא ביחס למחלוקת האחרונים אם הביצים שבימינו נתקטנו, וכן עולה מדברי הביה"ל לקמן (סי' רעא שם) שכתב שלקידוש של שחרית ולשאר כוס של ברכה יש להקל כדעת הפוסקים שהביצים לא נתקטנו [ואף על פי שבדברי מברך על הכוס של ברכה], והבאנו (שם) את דברי הגר"י קניבסקי שביאר מדוע אין לחוש לשיעור הגדול מחמת הברכה שמברך על הכוס, וראה גם בביה"ל לקמן (סי' קס"א ד"ה מ"ב) לגבי מים שיש ספק אם כשרים לנטילה או שלאחר שנטל הסתפק אם היה בהם שיעור, שהרין שאם אין לו מים אחרים יכול להקל בזה כיון שהקלו בדין רבנן, שכתב שם שיכול גם לברך על הנטילה.

[משנ"ב ס"ק ח]

וְנִרְאֶה שֶׁיֵשׁ לְהַחמיר בְּנֵה, אִם לֹא בְּשִׁעֵת הַדְּחָק שְׂאֵין לוֹ כְּלֵי אֲחֵרִים.

4) אמנם בספרו מחנה ישראל (דינים, פי"ג אות ד) סתם להחמיר [ראה הע' הבאה], ולא הביא את דעות המקילים, והחז"א (ארו"ח סי' כא ס"ק ג-ד) כתב שלחלכה יש להקל ליטול ידיו מכלי זה, ואפילו שלא בשעת הדחק, וכדעת הבית יוסף.

[שעה"צ ס"ק ו]

אִין סְתָמִי לְהַקֵּל כְּהַשְׁתָּחֵן וְיִרְוֶה.

5) אכן בספרו מחנה ישראל (דינים, פי"ג אות ה) כתב שיש להשתרל שבכלי לא יהיה שום נקב, ורק אם אין לו כלי אחר יש להקל אם הנקב הוא רק כמוציא משקה ונשאר מהנקב ולמטה רביעית [ומשמע שכל שיש לו כלי אחר אין ליטול אף בנקב כמוציא משקה ואף שמהנקב ולמטה מחזיק רביעית, וכמו כן משמע שאם לא נשאר רביעית מהנקב ולמטה, לא יטול בזה אף כשאין לו כלי אחר, ושלא כמו שכתב במשנ"ב סוף ס"ק ח].

[משנ"ב ס"ק י]

וְאִין נוֹטְלֵיִן מִמֶּנּוּ כְּלֵל אֶפְלוֹ דְּרַךְ הַנְּקֵב, וְאִינוּ דוֹמָה לְכַרְוֹא, דְּהָהֵם עֲשׂוּי מִתְחִלָּה לְכַרְוֹ, דְּלֹא נִטְרָה מִשְׁתַּחֲסֵן לְכֵלֵי עֲלֵמָא עֲלֵי־יָדַי נְקֵב כְּכֹגֶס מִשְׁקָה, וְכו', שְׁקֵלִיחַ הַמַּיִם יִהְיֶה (שְׁשַׁף מִמֶּנּוּ כְּלֵי הַשְּׂפָק).

6) והחז"א כתב (ארו"ח סי' כא ס"ק ד) שהעיקר לדינא שיש להקל בזה, ודימה זאת לכלי שנפחת מלמעלה ויכול לעמוד על שוליו בלי סמיכה אחרת ולקבל בכך רביעית, שכתב המשנ"ב להלן (ס"ק יב) שיש להקל להחשיבו ככלי, והוא הדין כאן בכלי חרס המיוחד למשקים וניקב בכונס משקה אך מחזיק רביעית, אין מקור נאמן להחמיר שלא יטול ידיו דרך הנקב, ולכך העיקר לדינא שיש להקל בזה.

7) ואף אם נפלה הברוא [מאלוה], כתב להלן (ס"ק טא), ראה שעה"צ ס"ק מט) שאינו נחשב שבר כלי.

אכן אף כשהכלי ניקב ונחשב שבר כלי שאין נוטלים בו, וחזר והתקין במקום שניקב ברזא, כתב להלן (ס"ק כז) שנחשב כאילו נעשה מתחילתו לכך, שהרי ייחד את הברז לכלי ונעשה כלי על ידי זה.

8) אמנם בכלי עץ העומד למשקה וגם לאחר שניקב עדיין עומד רק למשקה, כתב החז"א (כלים סי' יח ס"ק ג) ששיעורו בכונס משקה.

9) אכן כתב לקמן (שם ס"ק ל) שאף אם נוטל בשתי שפיכות, כל שלא שהה בינתיים כלל, הרי זה כשפיכה אחת, כיון שבזמן קצר כזה לא נחשב הפסק, ולכן אם נוטל מברז שפיו צר וצריך לפתחו ולסגרו בכל שפיכה ושפיכה כדי שיבואו המים מיכה גברא, תשוהה זמן קצר כזה, לא מקרי הפסק, וסיים שם שמי"מ אם יש לו כלי אחר, טוב שיטול ממנו [ואם כן כשהנקב בכונס משקה ומטפס טיף אחר טיף ללא הפסק, אף שאינו נשפך ברצף אחד ויעיל בשעת הדחק, אך שמא יש לחלק בין שתי שפיכות לבין שלוש שפיכות ויותר, שיש הפסק גדול בין השפיכה הראשונה לאחרונה].

